

Віра Жлудько,

доцент, Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка,
член Національної Спілки художників України, Чернігів

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ЗАСОБАМИ ІГРОДИЗАЙНУ

Анотація. У статті розглядаються питання духовності та релігійно-естетичного вдосконалення особистості; аналізуються духовні аспекти розвитку майбутнього педагога дошкільної та початкової освіти на основі використання методу ігродизайну в педагогічному дизайні, художній педагогіці.

Ключові слова: мистецтво, естетичне та релігійне виховання, дизайн-освіта, ігровий дизайн, художня творчість, духовний розвиток.

Вера Жлудько

ФОРМИРОВАНИЕ ДУХОВНОЙ ЛИЧНОСТИ БУДУЩЕГО ПЕДАГОГА СРЕДСТВАМИ ИГРОДИЗАЙНА

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы духовности и религиозно-эстетического усовершенствования личности; анализируются духовные аспекты развития будущего педагога дошкольного и начального образования на основании использования метода игродизайна в педагогическом дизайне, художественной педагогике.

Ключевые слова: искусство, эстетическое и религиозное воспитание, дизайн-образование, игровой дизайн, художественное творчество, духовное развитие.

Vira Zhlyudko

FUTURE TEACHER SPIRITUAL PERSONALITY FORMATION BY MEANS OF GAME DESIGN

Annotation. The article deals with the spiritual, religious and aesthetic problems of the individual perfection: the analysis of future teacher of pre-school and primary education spiritual aspects development is presented on the basis of the game design method implementation in the pedagogical design and artistic pedagogic.

Key words: art, aesthetic and religious education, education - design, game design, artwork, spiritual development.

Актуальність дослідження. Нині особливо актуальними є питання духовного виховання майбутнього носія української культури. У першу чергу це стосується мистецтва, художньої педагогіки, дизайн-освіти, оскільки вони забезпечують невичерпні можливості духовного зростання особистості через художню творчість, сучасну естетику і дизайн. «Майбутнє планети, олюденного Космосу забезпечать не ті, хто сьогодні має більш високий рівень техніко-економічного, науково-технічного і мілітарного розвитку, а ті, хто має більш розвинутий Sacrum – ціннісну основу духовного здоров'я етносу», – зазначає український філософ В. Личковах [3, с.103-104].

Тема духовності та її впливу на формування особистості не нова у наукових дослідженнях. Нею займалися такі видатні науковці, як М. Бердяєв, Г. Ващенко, Г. Гегель, С. Кіркегор, І. Зязюн, С. Кримський, К. Ушинський, Г. Сковорода, С. Русова, В. Сухомлинський, І. Франко, В. Франклін, Ф. Шіллер, П. Юркевич. Вона є актуальною і для сучасних відомих вчених різних галузей, у тому числі: педагогів, філософів, психологів, серед яких Ш. Амонашвілі, Г. Балл, Л. Безукладова, І. Бех, М. Боришевський, Г. Васянович, С. Максименко, В. Моргуна, О. Наконечної, В. Рибалка, О. Сухомлинська та ін.

Питання дизайну висвітлені у роботах Л. Вержиківської, Н. Конишевої, Т. Носаченко, В. Тименка, В. Сироти та ін. До проблем духовності у професійній підготовці майбутніх фахівців звертаються К. Джеджера, Т. Кремешна, В. Личковах та багато інших. Але проблема формування духовної особистості майбутнього педагога засобами ігродизайну розглянута вченими не достатньо.

І на сьогодні залишається актуальним вислів К. Ушинського: «Гуманна педагогіка – це розвиток духа людського, а не один формальний розвиток». Педагогіка, на його думку, повинна спиратись на арсенал знань усіх наук, які зумовлюють досягнення головної мети – осягнення духовної природи людини, шляхи і умови її розвитку. А передумовою духовного розвитку учня він вважав особистість учителя як духовного наставника.

Метою нашої праці є виявлення можливостей ігродизайну в контексті духовного формування особистості майбутнього педагога у процесі вивчення дисциплін мистецького і технологічного циклів. Методологічною основою є розгляд понять «дух», «духовність» крізь призму естетичних, філософських, релігійних поглядів і педагогічного дизайну.

Виклад основного матеріалу. Перш за все, доцільно розглянути що таке «дух», «духовність», «духовна особистість» з християнської точки зору. У «Законі Божому» знаходимо релігійне трактування поняття «духу», який стоїть в людині над тілом і душею та проявляється, зокрема, як совість, як прагнення Бога. Прагнення Бога пояснюється постійним незадоволенням людиною усім земним і стремлінням до чогось ідеального, живого спілкування з Господом, Любов до Якого перевершує любов до себе і переноситься на інших. [5, с. 72-73].

Актуалізуючи тему духовності, неможливо не спиратися на вчення філософів різних часів з цієї проблематики. За С. Кримським, духовна особистість – це «буття, націлене духом»; це особистість, що прагне творчості. Сутність цієї теорії розуміється як шлях до збереження й удосконалення душі; як індивідуальний процес пізнання себе, через повернення до своєї Божественної, безроздільної свідомості, до чистого первинного стану особистісної душі (як у ранньому дитинстві), очищеної покаєнням від нашарувань життєвого (не завжди позитивного) досвіду.

Видатна українська вчена-педагог С. Русова доходила висновку, що виховання дітей має бути позначене ціннісними орієнтаціями через мистецтво, естетичну діяльність, сприймання та емоції. Задля українських дітей вона пропонувала педагогам впроваджувати релігійне виховання на основі християнської моралі і першоджерел (Вертепу), народних традицій релігійних свят. С. Русова висловлювала важливість морально-релігійного виховання, спираючись на досвід своєї сучасниці, відомого італійського педагога: «Монтессорі теж визнає потребу релігійного виховання, але, як і до усього другого, ставиться і до цього питання дуже просто: в садку висить картина –Мадонна Рафаеля, діти співають молитви» – от і усе» [2, с. 69].

Отже, усвідомлення понять «дух», «духовність», як релігійно-світоглядних векторів педагогічного дизайну має постійно спрямовувати художньо-ігрову діяльність студентів на широке коло духовних цінностей, на пошук особистісних шляхів до них, а не тільки на естетичний розвиток. Єдність естетичного і релігійного одухотворює особистість.

Аксіологічний вимір мистецької освіти висвітлював академік І. Зязюн. На його думку, змістом освіти має стати ціннісна свідомість, ціннісне ставлення, що зумовлюється естетичними переживаннями: «сукупність норм приходить до дитини ззовні, цінність – внутрішній, естетичний засвоєний суб'єктом орієнтир його життя сприймається як власна духовна інтенція» [1].

Психологи розглядають духовність як психічний феномен, який осягає індивідуальний внутрішній світ особистості, що включає інформаційно-змістовий аспект і виражається енергетично у зовнішніх діяннях, у тому

числі творчості. Вважаємо, що саме плоди творчості є тим яскравим показником (матеріальним), який характеризує внутрішній світ людини.

З педагогічної точки зору духовність – це рефлексія, зверненість свідомості людини до себе, з метою формування свого внутрішнього світу в гуманному і сакральному спрямуванні.

Оскільки провідним засобом духовно-творчого розвитку є мистецтво, то, відповідно, в освітній сфері – це художня педагогіка, педагогічний дизайн. Високе мистецтво завжди починається з перших кроків художньої творчості, яка виражається в різних видах образотворчої діяльності, дизайні. Наші педагогічні пошуки шляхів духовного зростання майбутнього педагога ґрунтуються на розумінні того, що можливості мистецтва, дизайну збагачують духовні сили особистості. Самореалізація ототожнюється нами з духовним піднесенням, просвітленням кожної особистості й підростаючого покоління в цілому. З цієї точки зору педагогічний дизайн прагне гуманістичної моделі спілкування, релігійно-духовного росту, розквіту креативних начал, виховання людини за образом і подобою Божою. Тут передбачається побудова особливих відносин між викладачем та студентом, педагогом та вихованцем, ґрунтованих на співтворчості, довірі та Любові.

Обґрунтуємо нашу концепцію креативно-духовного підходу до практики ігродизайну методологічними положеннями філософії та естетики. Гегель, зокрема, з позицій об'єктивного ідеалізму тлумачив діяльність як всепроникаючу характеристику Абсолютного духу, породжену іманентною потребою останнього у самозмінюванні. Головну роль він відводив духовній діяльності та її вищій шкалі – рефлексії. Інший видатний філософ С. Кіркегор виходив з духовних інтересів самої особистості. Його суб'єктивна діалектика виступає засобом аналогічного сходження людини до Бога, за якою особистість проходить три стадії: естетичну, етичну, релігійну. Спираючись певною мірою на принцип гегелівської тріади, він визначає типи людської духовності «по-висхідній» – від естетичного, через етичне до вищого – релігійного [4, с. 106].

За словами А. Маслоу, мистецька освіта може розглядатися як парадигма будь-якої освіти в цілому [6, с. 29]. Відтак, мистецька і технологічна освіта через художньо-емоційний досвід і вплив здійснюють основні функції розвитку особистості – стають носіями і каталізаторами високої людської духовності. Досягнення єдності емоційного і раціонального є, безперечно, вимогою всіх дисциплін. Однак сутність художніх емоцій в ігродизайні полягає, перш за все, в їх безкорисливості, катарсичності, естетичності, а значить, – духовності. Цінність педагогічного дизайну полягає не стільки в естетизації предметного довкілля, а скільки в

підпорядкованості творчого процесу, розвитку найвищих духовних ціннісних ідеалів.

Основна роль у формуванні духовного світогляду дітей-дошкільників і молодших школярів відводиться змісту навчання в ігродизайні, оскільки гра в цьому віці є провідним видом діяльності особистості. Ігровий дизайн, як інтегрована художня діяльність з її синтезом мовленнєво-творчих, кольорово-графічних, предметно-перетворювальних ігор, є сенситивною потребою дітей. Принцип наступності у розвитку природного нахилу дітей може бути забезпечений ігродизайном – проектом педагогічних умов, яким забезпечується синтез художньо-творчих ігор дітей у процесі занять з образотворчого мистецтва і художньої праці. Відповідно, студент, оволодіваючи методом ігродизайну під час занять образотворчого і технологічного циклів особистісно збагачується і духовно зростає. А завдяки змісту ігродизайну і подальшому його впровадженню в роботі з дітьми, майбутній педагог зможе не тільки діагностувати, а й розвивати у вихованців творчість і високі духовні цінності.

Інтегрований характер ігродизайну спонукає готовність його учасників до творчої самореалізації в образотворчому, предметно-перетворювальному, мовленнєво-творчому видах діяльності. Це передбачає виконання графічних малюнків та ескізів персонажів гри, пластичне і конструктивне виконання дизайн-об'єктів, що в подальшому задіюються у інсценізаціях, театралізаціях тощо. Цікавим і впливовим на духовний розвиток особистості є аспект написання ігродизайнерами розповідей і сценаріїв театралізацій, створення власних завжди позитивних кінцівок до відомих класичних казок, трактування нових сюжетів, вигадування продовжень цих оповідей.

Ми розглядаємо власне гру та, зокрема, ігродизайн як мистецтво, технологію, тренувальну вправу одухотворення предметного світу. Особливо це стосується театралізованого ігродизайну, а найбільше – лялькового, в якому «оживають» сконструйовані власноруч персонажі і мова якого приваблива і зрозуміла дитині. «Духовні важелі навчання» методом ігродизайну є не тільки значущими, а й незримо провідними завдяки можливості вільної творчості з різних видів мистецтв. Відтак, ігровий дизайн, який діагностує «Божий дар» кожної юної особистості і сприяє її розвитку в різних видах художньо-ігрової діяльності, які синтезуються, спрямовує кінцевий вектор вище матеріально-естетичної сфери – на духовну. Вважаємо, що здібності, які треба розкрити і розвинути педагогу, це той інструмент завдяки якому особистість духовно зростає сама і той, хто споглядає її плоди творчості.

Прикладами духовного самовираження студентів ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка в ігродизайні є:

- а) змістове наповнення ігрової дизайн-діяльності. Зображення на релігійну тематику: макетування храмів, малювання й вишивання образів Святих; створення писанкових композицій-побажань тощо. Досвідом духовно-рефлексивної діяльності майбутніх педагогів, також, є створення ними різдвяного театралізованого ігродизайну «Вертеп» (вертепних ляльок, масок, гриму, режисерського рішення, акторської гри, звукового і музичного оформлення ін.);
- б) в естетичному ставленні до творчого процесу, до якості виконання творчого завдання, що називається студентами «з душею», втіленні любові у власні артефакти;
- в) у морально-активній, доброзичливій позиції, підтримці співучасників ігродизайну); у відповідальності за спільну справу (особливо у театралізованому ігродизайні);
- г) у змістовно-духовному сприйманні художньо-ігрової діяльності.

Як результат, вкладена у твори художньо-ігрового проектування душевність і творча іскра знаходять відбиток у відгуках, на духовно-естетичній сфері глядачів виставок, інсценізацій (колег-викладачів, студентів, оточуючих та ін.).

Висновки. Різні естетичні грані ігрового дизайну розкривають невичерпний ресурс духовно-творчого зростання особистості дитини. Розвиток у майбутніх педагогів ДНЗ і початкової школи здатності до творчості та сприйняття у процесі цілеспрямованої педагогічної роботи методом ігродизайну є необхідною умовою забезпечення їх підготовки до розуміння і розвитку високих духовних цінностей. Досягнення такого педагогічного й аксіологічного результату можливе через органічний взаємозв'язок усіх форм художньо-ігрової діяльності у процесі вивчення дисциплін художнього і технологічного циклів в педагогічних ВНЗ.

Література:

1. Зязюн І. А. Професія вчителя у вимірі педагогічної майстерності / І. А. Зязюн / Педагогічна і психологічна науки в Україні: зб. наук. праць: в 5 т. – Т.4: Професійна освіта і освіта дорослих. – Київ: Педагогічна думка, 2012. – 512 с.
2. Коберник М. О. Історія України першої половини ХХ століття в образах: Методичний посібник / М. О. Коберник. [Електронний ресурс].–Режим доступу: <http://issuu.com/natachamarchenko-bigyn/docs/> – С. 69.
3. Личковах В. Греко-слов'янський діалог культур: Статті. Есеї. Акрівірші / Володимир Личковах. – Чернігів: Видавець Лозовий В. М., 2014. – С. 103-104

4. Наконечна О. П. Естетичне як тип духовності. Монографія / О. П. Наконечна. – Рівне : Вид. від. УДУВГП. – 202 с.
5. Слобідський С., протоієрей. Закон Божий : підруч. для сім'ї та шк. / Серафим Слобідський. – 3 вид. – Київ : Вид. від. УПЦКП, 2000. – 654 с.
6. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник / О. П. Рудницька. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – С. 29.